

Latvijas Universitātes
Humanitāro zinātņu fakultātes
Sastatāmas valodniecības un tulkošanas nodaļas
un
Latvijas Tulku un tulkotāju biedrības

Studentu un pētnieku konference
„Aktuāli jautājumi tulkojumzinātnē”

Rīga, 2015

Latvijas Universitātes
Humanitāro zinātņu fakultātes
Sastātāmas valodniecības un tulkošanas nodaļa
Latvijas Tulku un tulkotāju biedrība

Redaktori: Jana Taperte, *Mg. philol.*
Marija Lapaine, *Mg. interpret.*

Rīga, 2015

KONFERENCES PROGRAMMA

Datums: 2015. gada 8. maijs

Vieta: Rīga, Visvalža iela 4a, 204. auditorija

11.00–11.10 Konferences atklāšana

11.10–12.30 1. sesija

11.10–11.30 Galvenais runātājs prof. Andrejs Veisbergs *Wordplay in interpreting*

11.30–11.45 Helēna Gizeleza, Larisa Engelsons *Interpreters and translators' occupational health and safety in Latvia*

11.45–12.00 Nadežda Moroza *Проблема передачи чешских и словацких культурных реалий при переводе на русский язык*

12.00–12.15 Andžela Berķe *Tiešsaistes resursu izmantošana angļu-latviešu un latviešu-angļu valodas tulkošanas praksē*

12.15–12.30 Viesturs Lācis *Personvārdu atveides fonētiskais princips: tradīcijas un mūsdienu realitāte*

12.30–12.45 Aziza Strogonova *Quality assurance during translation process*

12.45–13.00 Jeļena Krohmaļnaja-Sorokina *Co-operation between in-house translators and field experts during technical translation*

13.00–13.30 Kafijas pauze

13.30–15.15 2. sesija

13.30–13.45 Elīna Trēde *Sarunvalodas stils filmu recenzijās*

13.45–14.00 Ilze Vēbere *Slengs. Tā definīcija, pazīmes un lietojums televīzijas valodā*

14.00–14.15 Aleksandra Ļaučuka *Franču idiomu tulkošana latviešu valodā*

14.15–14.30 Irina Peremota *Church interpreting through the eyes of pastors: The case of Russian-speaking Evangelical churches*

14.30–14.45 Inga Cirvele *Termini „komersants” un „uzņēmējs” valsts tiesību aktos un to atveidojums valsts tiesību aktu tulkojumos*

14.45–15.00 Brita Taškane *Dominējošo kontaktvalodu ietekme uz medicīnas terminoloģiju latviešu valodā*

15.00–15.15 Marija Mozgova *Snūķera terminoloģijas tulkošanas aspekti*

15.15–15.30 Ilze Fogeļe *Profesionālās mūzikas valodas attīstība Latvijā*

15.30–15.40 Konferences noslēgšana

Wordplay in Interpreting

*prof. Andrejs Veisbergs
Latvijas Universitāte
andrejs.veisbergs@lu.lv*

Wordplay is any adaptation or use of words to achieve a humorous, ironic, satirical, dramatic, critical, or other effect. It sometimes creates insurmountable difficulties in interpreting, which can be a traumatising experience, especially for novices without experience and knowledge of interpretation strategies. Occurrence of wordplay by way of over-focusing may also lead to serious spill-over problems and possible failure in the following interpretation.

An interpreter may face wordplay in various situations:

1. having the text of the speech long before the actual interpretation, the interpreter can elaborate and act, in fact, like a translator;
2. getting the text shortly before the speech and having little time to think. The time constraints grow, but one can still devote some thought to the issue, even consult somebody who might suggest an idea and at least make a decision on how to treat the particular case;
3. meeting wordplay in consecutive means having a small time margin for making decisions at least whether to tackle the wordplay or omit it. It also allows insight into the wordplay in a wider context;
4. meeting wordplay in simultaneous interpreting without prior knowledge, without knowing whether/how it might expand or develop and being under extreme time constraints.

Success in interpreting wordplay depends on the textual situation, broad linguistic and extralinguistic background knowledge, experience, knowledge of wordplay interpreting techniques, specific language-pair peculiarities, the “right turn of mind” for wordplay interpretation (natural punsters, rhymers).

In contrast to translation an interpreter faces an unknown ending, sometimes it is unclear whether the wordplay is intentional or accidental or interpreter’s fancy. There are tight limits for understanding/processing/reformulation. The interpreter can overlook the wordplay (underread it) - a) all of it, or b) its beginning and accordingly the moment when something could be done is missed. The interpreter can also overread: see wordplay when it in fact does not exist. There may occasionally be an unintentional wordplay in the output. In general the interpreter should consider the overall effect and importance of wordplay in context.

What has to be decided fast is whether it is deliberately ambiguous or not (fruit of interpreter’s fancy), can it be interpreted, is it important or can wordplay be discarded altogether, how much time and effort can be given to the problem, choosing between alternative variants (if

one's brain generates them, i.e. if they are available), how much of what might come later can be anticipated, e.g. wordplay could roll on and by making an early and limiting choice, further possibilities can be eliminated as you cannot know where it leads in sequential development. The strategies practised in rendering wordplay include use of equivalent/analogue, calque, extension, substitution, omission, metalinguistic comment, omission.

Interpreters and translators' occupational health and safety in Latvia

Helēna Gizeleza

Latvijas Universitāte/Latvijas Tulku un tulkotāju biedrība

helena.gizeleza@gmail.com

Larisa Engelsone

Latvijas Tulku un tulkotāju biedrība

larisa.engelsone@gmail.com

Translators and interpreters, just as employees working in other fields, are affected by negative factors and risk of various diseases. This paper is dedicated to identification of these risks and development of recommendations for their prevention.

The increase in number of occupational diseases is related to long working hours at a computer causing the risks related to eye strain and static posture, and the incidence of burnout syndrome related to psychological risks determines the need to organise proper working environment and keep regular working hours.

The paper provides a detailed overview of the most significant risks in interpreters' and translators' working environment in Latvia (physical load, static posture, adverse effects of the environment, eye strain, and psychological stress), and professional risks affecting interpreters and translators in case of these adverse effects (musculoskeletal system diseases, visual deterioration, psychological issues, etc.). The authors of the paper put special emphasis on negative effect of the stress resulting in burnout syndrome which is a set of various physical and mental diseases.

The authors analysed the data collected in the Latvian interpreting and translation field and studied the actual working conditions of Latvian interpreters and translators, including investigation of the working environment, working conditions and recreation, work satisfaction, etc. Detailed recommendations aimed at improving organisation of working environment and decreasing impact of negative factors have been developed.

Проблема передачи чешских и словацких культурных реалий при переводе на русский язык

Надежда Мороз

Латвийский университет

nadezda.moroza@lu.lv

Под культурными реалиями понимаются наименования, обозначающие специфические национально-культурные понятия и объекты, существующие в языке оригинала и отсутствующие в переводящем языке. Они могут быть связаны с самыми разными сферами жизни человека – бытом, культурой, экономикой, историей. В качестве единиц перевода реалии делятся на аббревиатуры, лексические единицы (слова) и синтаксические единицы (словосочетания и предложения). Также существует множество классификаций реалий по тематическому признаку (напр., бытовые, географические, общественно-политические, этнографические и т. д.).

Одна из основных проблем, с которой сталкивается переводчик при переводе текста с одного языка на другой – это адекватная передача безэквивалентной лексики таким образом, чтобы она, с одной стороны, была понятна адресату, а с другой – сохранила в себе инородность, национальный колорит. В теории и практике перевода используются различные подходы для передачи такой лексики – транслитерация и транскрипция, калькирование, описательный способ, различные виды переводческой трансформации.

При передаче аббревиатур с чешского и словацкого языка в переводе возможны два подхода – либо сохранение аббревиатуры в ее оригинальном написании (в том случае, если это зарегистрированное название предприятия или учреждения вместе с указанием формы предпринимательской деятельности, напр. *s. r. o., a. s.*), либо расшифровка аббревиатуры, ее перевод и новая аббревиатура на русском языке (названия учреждений или другие виды реалий, приведенные в тексте как в полном, так и в сокращенном варианте, напр. *MPSVR SR – MTCBC CP*). На уровне лексики чаще всего можно столкнуться со словами, обозначающими не просто реалии, а иногда целые концепты чешской или словацкой культуры, для адекватной передачи которых может понадобиться словосочетание или даже предложение (напр., *lázeňství*). Большой удельный вес безэквивалентной лексики приходится на кулинарные реалии, которые обычно передаются в виде транслитерированного чешского или словацкого названия в соединении с описанием блюда (напр., *trdelník, šůľance, knedlík, svičková*). Проблемным может оказаться также перевод отдельных этикетных фраз или устоявшихся речевых

актов (напр., *Není možné, Měj se hezky*), русский вариант которых часто обусловлен контекстом оригинала и фоновыми знаниями о культуре исходного языка.

Tiešsaistes resursu izmantošana angļu-latviešu un latviešu-angļu valodas tulkošanas praksē

Andžela Berķe

LU PMSP „Rakstiskā tulkošana” absolvente

angela.berke@gmail.com

Internets ir viens no mūsdienu pasaules fenomeniem, bez kā vairs nav iedomājama tulka un tulkotāja darba ikdiena. Tā ir vide, kurā nereti norisinās pilnīgi visi tulkotāja darba posmi, un arī tulki tajā risina vairākus būtiskus savas profesionālās darbības jautājumus. Tulkotājs strādā, kā galveno darba resursu izmantodams sevi pašu – savas zināšanas, izpratni, pieredzi, radošumu, prasmes un iemaņas. Tādēļ tulkotāja profesionālā izaugsme nebeidzas nekad, un tulkotājs visu mūžu turpina mācīties un pilnveidoties, arvien padziļinot savu profesionalitāti. Lai to darītu, ir nepieciešami atbilstoši informācijas resursi. Tulkošanas pašā pamatā pēc būtības ir informācijas saņemšana, apstrāde un transformēšana.

Nepastāv tāda informācija, kas būtu savrupa – jebkurš informācijas fragments ir tieši vai pastarpināti saistīts ar citu informāciju –, tādējādi tulkošana bez informācijas atrašanas, precizēšanas, noskaidrošanas nekad nav bijusi iespējama. Pirms iespējams uzsākt tulkošanu, ir jānoskaidro vārdu nozīmes, termini, konteksts, atsevišķi valodas struktūras jautājumi. Ja agrāk tulkotāji smēlās informāciju drukātajās vārdnīcās un enciklopēdijās vai citā izziņu literatūrā, tad tagad informācijas ieguve notiek pārsvarā ar moderno tehnoloģiju palīdzību. Tādēļ vēlams labi pārzināt iespējas, kuras sniedz tiešsaistes resursi; jāapgūst teicama prasme meklēt un atrast informāciju, prasme kritiski izvērtēt atrastās informācijas ticamību un atbilstību, pievēršot uzmanību tādiem aspektiem kā vietnes uzticamība, informācijas publicētājs, raksta autors, publicēšanas laiks, publikācijas saturs un ietvars.

Referātā tiks sniegts ieskats latviešu-angļu un angļu-latviešu valodas tulkošanas praksē izmantojamo tiešsaistes resursu klāstā un klasifikācijā, īsi tiks raksturotas galvenās resursu grupas un to izmantošanas iespējas. Pārskats par tiešsaistes resursiem var būt noderīgs plašam lietotāju lokam, to var izmantot gan līgumtulkotāji, gan tulkošanas biroju darbinieki, gan konkrētu struktūrvienību tulkotāji, kā arī tulki u. c. saistīto nozaru profesionāļi.

Personvārdu atveides fonētiskais princips: tradīcijas un mūsdienu realitāte

Viesturs Lācis

LU PMSP „Rakstiskā tulkošana” 2. kursa students

viesturs.lacis@inbox.lv

Viena no latviešu valodas īpatnībām, kas to izceļ citu Eiropas valodu vidū, ir normativizācijas gaitā par primāro kļuvušais citvalodu īpašvārdu fonētiskais atveides princips. Tas ir aktuāli tulkotājiem, kam regulāri jāsakaras ar nelatviskiem īpašvārdiem un jāizvēlas to atveides stratēģija. Fonētiskajā principā iemiesotais atveides pamatlikums ir – pēc iespējas ievērot vārda izrunu. Arī šodien šis princips ir nostiprināts pat tiesību aktos, nemaz nerunājot par daudziem pētījumiem, kuri veltīti īpašvārdu atveidei un gandrīz visos gadījumos tapuši, lai kritizētu līdz tam brīdim nostiprinājušās atveides tradīcijas kā izrunai neatbilstošas. Tajā pašā laikā mūsdienās valodas vidē notikušas būtiskas izmaiņas, kuru ietekmē ir kļuvis iespējams kā teorētiski, tā praktiski pamatot, kādēļ minētā principa izmantošana vismaz latīņu personvārdu atveidē būtu kritiski jāpārvērtē.

Šobrīd praksē, lai mazinātu tādu izplatītus fonētiskā principa trūkumus kā neattulkojamība un paralēlformu rašanās, aizvien biežāk rakstiskos tekstos, it sevišķi juridiskos dokumentos un informatīvos tekstos (preses relīzēs, ziņās u. c.), iekavās aiz atveidotā vārda tiek iekļauta personvārda oriģinālforma. Tomēr, ja personvārdu tekstā ir daudz, tas padara tekstu grafiski „saraustītu”, kas apgrūtina tā uztveri, kā arī būtiski pagarina, kas īpaši nevēlami interneta vidē, kur dažādu iemeslu dēļ dominē tendence izteikties īsi.

Autors ir secinājis, ka 21. gadsimtā visspilgtāk izteiktās fonētiskā principa nepilnības laikā, kad šis princips ieguva vispāratzītu statusu, nebija paredzamas vai vismaz netika pienācīgi novērtētas, taču ar lielu varbūtību būtu ietekmējušas izdarīto izvēli starp fonētisko un grafisko principu. Līdzšinējie argumenti, kas izvirzīti fonētiskā principa tradīcijas aizstāvībai, mūsdienu apstākļos izklausās nepārliecinoši un nav pienācīgi pamatoti, jo aplūko latviešu valodu izolēti, nepamatoti pieņemot, ka fonētiskais princips ir ne tikai tradīcija, bet negrozāms un strikts valodas lietojuma likums. Pēc autora domām, valodas faktiskajā lietojumā jau šobrīd ir novērojama pakāpeniska un nevienmērīga, bet tajā pašā laikā acīmredzama atkāpšanās no fonētiskā principa, kas pagaidām nav novērtēta šīs nozares teorijas atziņās. Tai turpinoties, citvalodu personvārdu transkripcija pakāpeniski varētu izzust kā tulkošanas apakšnozare.

Quality assurance during translation process

Aziza Strogonova

LU PMSP „Rakstiskā tulkošana” 2. kursa studente

aziza.guseinova@gmail.com

By defining the quality of translations, it is first important to note that the quality of the product that goes by the name of translation is both extrinsic and intrinsic. Extrinsic quality relates to the way a translation satisfies the requirements of the applicable situation in terms of public (readers, viewers, browsers, listeners, etc.), objectives and purposes, medium or media, code, and such external parameters that are relevant. This means that translation must be adequate from the point of view of economics (costs), functionality (performance), accessibility (readability, usability, ergonomics) and efficiency. The most convenient and reliable way to discuss quality grades in translation is to determine which domains are concerned and what level of quality is required for each of those domains. It is reasonable to consider three quality levels per domain as (1) acceptable, (2) good, (3) excellent. Consideration must also be taken of quality of translation at lower levels. For the linguistic-stylistic domain, the parameters include items such as grammar, punctuation, syntax, style, format, register, coherence, cohesion, fluency (*Quality in translation* by Daniel Gouadec).

In addition to defining and researching of what the quality of translation is, other themes such as requirements, quality standards and certification, translation evaluation models, project management, translation quality assurance software and CAT tools and changes affecting the translation industry were analysed.

On the basis of analysed theory, the questionnaire that consists of 15 questions was developed in order to get information and evaluate quality assurance practice among translation agencies in Latvia. The questions were divided in several groups: demographic data, data on services and employees, information about certification and quality standards, information on software, project management background information and questions about evaluation of quality of translations done by translators from particular agency. The questionnaire was sent to approximately 60 translation agencies in Latvia and 20 of them have responded. Preliminary data shows that all of the agencies offer three basic services – translation, proofreading and editing, but only 57.1 % indicated that they use help of an editor or/and a proof-reader during each translation project. Regarding the use of software – half of respondents (42.9 %) does not use any translation quality assurance software and 23.8 % does not use CAT tools either. 61.5 % of respondents are not certified according the ISO 9001:2008 and EN 15038:2006 standards, but 42.9 % are planning to get certification in the future.

Co-operation between in-house translators and field experts during technical translation

Jelena Krohmalnaja-Sorokina

LU PMSP „Rakstiskā tulkošana” 2. kursa studente

jelena.krohmalnaja@gmail.com

Over the past years, the demand for the cooperation between in-house translators and field experts has become increasingly significant within the theory and practice of translation. This especially applies to technical translation that is characterized by the specialized terminology, the translation of which requires a high level of subject knowledge and mastery of the relevant terminology.

The main terminology problems translator may encounter are as follows: not knowing the meaning of a term in the source language, having doubts whether there is an equivalent in the target language, being uncertain whether a chosen equivalent is the most suitable for the given context, ignoring or having doubts about phraseology used in particular field.

Translator's competence implies extra-linguistic, strategic and psycho-physiological aspects, such as the knowledge of translation strategies, being attentive to details, open to any suggestions from the client and other persons involved in translation process, being responsible and confident for own decisions etc. The in-house translator working for an institution that is not a translation agency can communicate with field experts and broaden his/her horizons on the relevant field of human activity. The best possible scenario would be if translators and technical experts cooperate, where the first one produces the translation and the field expert check the work from a technical point of view.

Questionnaire has shown that in-house translators from various countries evaluate the idea of cooperation with field experts very positively. They think that such cooperation is a key to a high-quality translation. The field expert can provide more detailed explanation on a text subject, so that translator understands the context and the terms. Field expert can also check whether the chosen translation of term is the most appropriate. In-house translators admit that it would be a good idea to have a joint glossary of terms, so it would facilitate the work of the translator. Field experts can contribute to the developments of such glossaries.

Sarunvalodas stils filmu recenzijās

Eļina Trēde

LU PMSP „Rakstiskā tulkošana” 1. kursa studente

elinatrede@gmail.com

Sarunvalodas stils tiek plaši izmantots ikdienas situācijās, bet tā lietojums redzams arī citās izteiksmes formās, piemēram, filmu recenzijās. Izpētot šo parādību, būtu iespējams gūt priekšstatu par to, kā sarunvalodas stils tiek lietots visā funkcionālajā stilā, nevis atsevišķās tā izpausmēs.

Ilzes Lokmanes rakstā „Publicistikas valodas vieta funkcionālo paveidu un stilu sistēmā” ir īsi ieskicētas katra funkcionālā stila galvenās pazīmes. Par publicistikas stilu autore raksta, ka “katrā stilā noteikta funkcija izvirzās priekšplānā: [...] publicistikā – ietekmējošā funkcija”. Savukārt “tēlainība tuvina publicistikas valodu sarunvalodai” un “Publicistikā (īpaši reklāmā), tāpat kā sarunvalodā, vērojama pārspīlēta valodas līdzekļu izvēle”. Tajā pašā rakstā autore arī atzinusi, ka sarunvalodas funkcionālais stils mūsdienās aizvien biežāk sastopams publicistikas funkcionālajā paveidā. Viņa arī rakstījusi, ka „pēdējos gadu desmitos ir mainījusies publicistikas stilistiskā norma uz sarunvalodas pusi”.

Pētījumā atklājās, ka sarunvalodas vārdi, vārdu savienojumi un frazeoloģismi filmu recenzijās lielākoties tiek izmantoti lietderīgi. Visbiežāk tie ir latviski darinājumi, bet pavisam reti redzami internacionālismu formā. Autora vecums neiespaido sarunvalodas stila izmantojumu recenzijās, bet dzimuma lomas noteikšanai nepieciešami tālāki pētījumi. Sarunvalodas stila elementi padara recenzijas mazāk formālas un piešķir izteikumiem papildu nozīmi.

Sarunvalodas stilam filmu recenzijās ir jābūt motivētam, pirms atsevišķa vārda lietošanas nepieciešams pārdomāt tā funkciju un lietderību. Tomēr nevajadzētu pilnībā izvairīties no sarunvalodas funkcionālā stila, jo tas var sniegt tekstam papildu nokrāsas vai arī padarīt to tuvāku lasītājiem.

Slengs. Tā definīcija, pazīmes un lietojums televīzijas valodā

Ilze Vēbere

LU PMSP „Rakstiskā tulkošana” 2. kursa studente

vebere.ilze@gmail.com

Termins „slengs” pirmoreiz lietots Oksfordas vārdnīcā jau 1756. gadā. Tiek izdalīti trīs šī termina vēsturiskie attīstības posmi: 1) koda valoda; 2) konkrētas profesijas pārstāvju lietots specifisks vārdu krājums; 3) sarunvaloda. Mūsdienās slenga jēdzienam ir daudz plašāka nozīme nekā tā pirmsākumos.

Valodnieki nepiedāvā vienotu, konkrētu slenga definīciju. Turklāt arī teorētiskajā literatūrā nav atrodams visaptverošs slenga termina skaidrojums. Jāsecina, ka slengs ir ļoti neformāls sarunvalodas elements. Tam ir raksturīgs nestandarta vārdu krājums, kas tiek bieži raksturots saistībā ar kādu konkrētu grupu vai specifisku tematu.

Tiek izdalītas vairākas slengu raksturojošas iezīmes. Piemēram, ar runātāju saistītās īpašības – visbiežāk slengu saista ar kādu konkrētu grupu. Otra būtiska slenga īpašība ir tā neformālais raksturs. Trešā raksturiezīme ir ierobežojums laikā (*time-restriction*), jo tas mainās līdz ar paaudzēm.

Pastāv vairāki slenga vārdu veidošanas mehānismi. Tos var radīt, pievienojot piedēkļus, saīsinot vārdus, veidojot jaunus vārdus, atkārtojot vārdus, izmainot vārda rakstību.

Slengs ir bieža parādība audiovizuālajos tekstos, piemēram, televīzijas seriālos. Viens no būtiskākajiem seriālu mērķiem ir tajos attēlotās situācijas pietuvināt realitātei. Teorijā identificētās slenga īpašības un funkcijas efektīvi kalpo šī mērķa sasniegšanai.

Franču idiomu tulkošana latviešu valodā

Aleksandra Ļaučuka

LU PMSP „Konferenču tulkošana” 2. kursa studente

Liauchuka@gmail.com

Tulkam nav citu iespēju risināt idiomātiskās problēmas kā tikai zināt no galvas mērķa valodas frazeoloģismus. Tulkam būtu noderīgi zināt vismaz pa vienai idiomai katrai no lielajām semantiskajām grupām, kas kalpos par tulkojumu veselai virknei sinonīmisko izteicienu avota valodā.

Bībeles vai antīkās izcelsmes idiomās ir viegli tulkojamas, jo to avoti ir iztulkoti daudzās Eiropas valodās. Franču un latviešu valodās ir daudz ar ķermeņa daļām saistītu idiomu. To vidū ir daudz burtisku ekvivalentu, kā arī sinonīmisku teicienu ar atšķirīgu formu un dažkārt ar tiem pašiem atslēgas vārdiem. Latviešu valodā populāri frazeoloģijas temati ir šādi: *ļoti, pārāk, intensīvi; ātri; maz; daudz; neveiklība; veiklība; gulēt; zagt; bagātība; nabadzība; nāve; apnikums; alkohola patērēšana.*

Franču-latviešu frazeoloģijas vārdnīcai ļoti noderētu tematiskā nodaļa ar vispopulārākajiem semantiskajiem laukiem. Katrs atsevišķs teiciens gan piedāvātu vistuvāko tulkojumu savā šķirklī, gan norādītu lietotājam uz attiecīgo semantisko grupu. Nav vērts mēģināt iztulkot *ras-le-bol*, ja šis teiciens ir sinonīmisks plaši pazīstamajam *en avoir assez*, kuru iztulkot ir ļoti viegli.

Idiomu vidū arī pastāv tulka viltus draugi. Ja idiomu nevar atrast vārdnīcā, tās ekvivalenti ir jāmeklē tādos pašos kontekstos, kādos tā tiek lietota avota valodā. Dažu idiomu nozīme kļūst skaidra, ja tās meklēt *Google* attēlos. Ja nav franču-latviešu frazeoloģijas vārdnīcas, var izmantot citu valodu vārdnīcu ķēdes.

**Church interpreting through the eyes of pastors:
The case of Russian-speaking Evangelical churches**

Irina Peremota

Ekonomikas un kultūras augstskolas PBSP „Tulkošana” 4. kursa studente

irina.peremota@gmail.com

The history of both translation and interpreting is inextricably entwined with religion in general and Christian church in particular. Biblical translation had a major influence on translation theory. As to interpreting, just a quick look back at history will show any avid researcher many prominent examples of interpreting in church context.

During the Middle Ages with the spread of Christianity, the demand for interpreters grew. Christian interpreters served in high positions and often performed dual responsibilities, those of an interpreter and an ambassador. Van Hoof presumes that the tension between Christian and Muslim States brought about modern diplomatic interpreting.

Later on with the globalization of the modern world, the need in church interpreting increased both in the missionary fields and in local churches. However, probably due to the growing secularization of the global thinking, church interpreting seems to disappear from the pages of history. Regardless of the role of church interpreting in the development of the profession, and in spite of its spread in the modern world, the historical and theoretical description of this field of interpreting had been totally absent from Translation and Interpreting Studies until recent time, and it is still only a fledgling subfield of research.

To the best of author's knowledge, no such research has been conducted in the context of Evangelical Churches with Russian as one of the main languages. In the frame of the empirical study, whose results the author is going to present, 41 pastors of such churches and 21 foreign guest speakers, regularly preaching in them, were surveyed with the aim to sketch a panorama of church interpreting through the eyes of the pastors. For the sake of comparability, some questions were used from similar existing research in secular and church settings. Other questions were formulated based on autoethnographic approach, i. e. on author's 23 years of experience in church interpreting.

Termini „komersants” un „uzņēmējs” valsts tiesību aktos un to atveidojums valsts tiesību aktu tulkojumos

Inga Cirvele

LU PMSP „Rakstiskā tulkošana” 2. kursa studente

inga_cvl@inbox.lv

Ikviens indivīds un sabiedrība kopumā ir pakļauti stingrām reglamentējošām normām, tāpēc tām ir jābūt precīzi un skaidri formulētām un saprotamām. Normatīvajā tekstā svarīgs ir viss, gan juridiskā precizitāte, gan valodas skaidrība, gan terminu precīzs lietojums un konsekvence. Arī normatīvā dokumenta tulkojumā visi šie aspekti ir ne mazāk svarīgi. Tomēr jāatzīst, ka normatīvie akti un arī to tulkojumi bieži vien ir uzrakstīti neveiklā, smagnējā valodā un ne vienmēr ir viennozīmīgi interpretējami, kas savukārt var radīt arī juridiskas sekas.

Neskarot tiesību aktu juridisko precizitāti, šajā darbā ir analizēts tikai tiesību aktu valodas aspekts, proti, terminu „komersants” un „uzņēmējs” lietojums Latvijas tiesību aktos un šo terminu un atvasināto terminu atveide tiesību aktu tulkojumos angļu valodā.

Ikdienu saziņā tiek plaši lietoti abi termini, tomēr, vai tie atšķiras vai tomēr ir sinonīmi? Vai, izvēloties vienu vai otru terminu, šī izvēle notiek apzināti, izprotot šo terminu atšķirīgo nozīmi, ja vispār tāda ir? Lai uzzinātu citu tulkotāju viedokli šajā jautājumā, tika veikta neliela aptauja, uz kuru atsaucās 12 grāmatvedības programmas studenti un 42 praktizējoši tulkotāji. Aptaujā tika uzdots jautājums, vai „komersants” un „uzņēmējs”, viņuprāt, ir sinonīmi, un ja nav, kāda ir galvenā atšķirība. Ataujas rezultāti parāda, ka abās respondentu grupās trešdaļa uzskata terminus par sinonīmiem, bet no tiem, kas tā neuzskata, grāmatvežu grupā apmēram līdzīgi sadalās visi atbilžu varianti, savukārt tulkotāju grupā dominē divi viedokļi – ka komersants ir tirgotājs, bet uzņēmējs nodarbojas ar citiem uzņēmējdarbības veidiem, vai ka komersants nodarbojas tikai ar peļņas gūšanu, bet uzņēmējs ir plašāks termins.

Kāda tomēr ir šo terminu definīcija un kur tā ir atrodamā? Prezentācijā ir sniegta atbilde uz šiem jautājumiem, secinot, ka par komersantu var uzskatīt „tirgus dalībnieku”, bet par uzņēmēju gan „tirgus dalībnieku, gan arī „ārpustirgus dalībnieku” (proti, kura nolūks nav peļņas gūšana).

Prezentācijā ir arī sīkāk aplūkots termina „komersants” atveidojums angļu valodā „*merchant*” un tā lietojums tādas vārdkopās kā „*a merchant, which owns or uses a power plant*”, „*merchant that is responsible for the development and maintenance of railway lines, construction merchant, merchant register* u. tml., secinot ka angļu valodā izmantotais termins nozīmes ziņā neatbilst Komerclikumā ietvertajai nozīmei un ir uzskatāms par kļūdainu.

Dominējošo kontaktvalodu ietekme uz medicīnas terminoloģiju latviešu valodā

Brita Taškane

LU PMSP „Rakstiskā tulkošana” 1. kursa studente

Ad Verbum stipendiāte

brita.taskane1@gmail.com

Katra nacionālā valoda un tās terminoloģija attīstās saskarē ar citām valodām. Gadsimtu gaitā latviešu valoda attīstījies ciešā saskarē ar vācu valodu (galvenokārt iepriekšējos gadsimtos), ar krievu valodu (īpaši 20. gs. 40.–80. gados), bet kopš 20. gs. 90. gadu sākuma par dominējošo kontaktvalodu ir kļuvusi angļu valoda. Aizguvumi, kas rodas šo kultūru saskarsmē, bagātina leksiku un atspoguļo latviešu valodas vēsturisko attīstības gaitu. Arī zinātniskajā, t. sk. medicīnas, terminoloģijā ir liels skaits aizguvumu no citām valodām. Nozīmīgs latviešu valodas medicīnas terminoloģijas leksikas papildināšanas avots un bieži arī mūsdienu terminoloģijas darināšanas pamats ir tieši internacionālais terminu slānis, kas balstās uz mirušo valodu – latīņu un grieķu (sengrieķu) – leksikas elementiem. Internacionālismi jeb internacionāli aizguvumi atvieglo starptautisko saziņu un informācijas apmaiņu, tādā veidā veicinot straujāku attīstību zinātnē un tehnoloģijā. Progress strauji augošās nozarēs, t. sk. medicīnā, ievērojami pastiprina nepieciešamību pēc līdzvērtīgas terminoloģijas attīstības.

Daudzos gadījumos nacionālās valodās latīniskie termini ienākuši pastarpināti, t. i., ar kādas citas valodas starpniecību, kurā ticis aizgūts attiecīgais termins. Tos bieži netulkotus pārņem no valodas valodā. Aizgūstot terminus no citām valodām, tos pielāgo latviešu valodas fonētikas, morfoloģijas un leksikas sistēmai. Kā dominējošo tendenci zinātniskās medicīnas terminu darināšanā uzskata aizguvumu fonētisko pielāgošanu.

Grieķu un latīņu zinātnieki radīja terminus, balstoties uz līdzību ar dabu. Piemēram, veidojot anatomisko terminoloģiju, orgānu nosaukumi tika radīti, ņemot vērā to līdzību ar augiem, dzīvniekiem un priekšmetiem. Lai ilustrētu dominējošo kontaktvalodu ietekmi uz medicīnas terminoloģiju latviešu valodā, tika atlasīti termini un to paralēlformas, kuri apzīmē anatomiskos nosaukumus, slimības, sindromus vai simptomus un kuru nosaukumā ietverts augu (piem., *miežgrauds*, *nātrene*) vai dzīvnieku (piem., *vilkāde*, *varžacs*, *zīlīte*) valsts elements vai dabas parādības elements (piem., *vējbakas*, *varavīksnene*). Lielākā daļa no šiem terminiem un tautas vārdiem ir aizguvumi vai samērā burtiski tulkojumi, bet atrodams arī kāds pašdarinājums.

Snūķera terminoloģijas tulkošanas aspekti

Marija Mozgova

LU PMSP „Rakstiskā tulkošana” absolvente

marija.mozgova@outlook.com

Pēdējos gados arvien vairāk tiek apzināta komunikatīva un kognitīva ietekme terminoloģijas uztverē, tāpēc terminoloģijas vienības ir jāpēta specializētās komunikācijas ietvaros. Nereti tulkotāji un nozares speciālisti paši ir spiesti veidot terminus tad, kad valodā attiecīgais termins nav vēl izstrādāts vai terminologu piedāvātais termins viņus neapmierina.

Ar terminradi tieši vai netieši savas kompetences ietvaros nodarbojas vairākas institūcijas un organizācijas, un to darbība ir savā starpā nesaskaņota. Ir vērojama sabiedrības neizpratne par terminoloģijas izstrādes procesu, terminu apstiprināšanas kārtību un pieejamajiem terminoloģijas resursiem.

Galvenie veiksmīga terminoloģijas resursa kritēriji ir – lai termini būtu ātri un ērti atrodami un lai jaunizstrādātie termini tiktu laicīgi un operatīvi publiskoti datubāzē. Ir vairākas jomas, kur terminoloģija nav pietiekami attīstīta vai arī nav plaši pieejama, un tad nozares eksperti kļūst par izsmeļošāku informācijas avotu.

Nozares speciālisti nereti izrāda neviltotu vēlmi atbalstīt tulkotāja centienus sakārtot savas nozares terminoloģiju, taču parasti nelabprāt velta savu laiku konsultācijām un jēdzienu precizēšanai.

Sporta komercializācija medijiem liek pievērst arvien lielāku uzmanību notikumiem sportā, tāpēc tie ir galvenie jaunu sporta terminu izplatītāji, un sporta valoda lielā mērā ir saprotama plašām dažādu sociālo slāņu un dažāda vecuma cilvēku grupām.

Angļu sporta termina aizgūšanas un vienlaicīgās kalka darināšanas rezultātā latviešu valodas sporta terminoloģijā pastāv leksisko vienību klāsts, kas apkalpo vienu jēdzienu, – sinonīmi. Kamēr terminoloģijā ir sastopamas sinonīmu rindas, var runāt par to, ka šī terminoloģija ir izveidošanās stadijā.

Snūķera terminoloģijā daudzi termini veidoti angļu vai krievu valodas (dominējošās starpniekvalodas) ietekmē. Snūķera terminoloģijā ir novērojama internacionalizācija. Snūķers strauji attīstās, un pieprasījums pēc vienotas un sakārtotas snūķera terminoloģijas latviešu valodā tikai pieaugs.

Profesionālās mūzikas valodas attīstība Latvijā

Ilze Fogeļe

LU PMSP „Rakstiskā tulkošana” 1. kursa studente

ilzefogele@inbox.lv

Profesionālās mūzikas pirmsākumi Latvijā meklējami 16. gs. vidū. Šajā laikā bija izveidojušās divas atšķirīgas mūzikas kultūras – baltvācu profesionālā mūzikas kultūra un latviešu tautas zemnieku muzikālā mutvārdu daiļrade. Līdz pat 19. gs. koncertdzīvi Latvijā vadīja baltvācieši, un gadsimta beigās latviešu profesionālajai mūzikai pamatus lika komponists Andrejs Jurjāns. Šajā laikā tika izdotas pirmās mūzikas mācību grāmatas, kas savukārt lika domāt par mūzikas terminoloģijas izveidi latviešu valodā. Par strauju terminoloģijas attīstību 20. gs. sākumā jāpateicas komponistiem Andrejam Jurjānam (1856–1922) un Jānim Straumem (1861–1929).

Mūzikas terminoloģijā latviešu valodā atrodami ļoti daudzi aizguvumi un internacionālismi. Tie ir daudzveidīgi cilmes ziņā – veidojušies no latīņu, grieķu, franču, itāļu, krievu, gruzīnu, angļu un citām valodām. Liela daļa mūzikas terminu latviešu valodā ieguvuši paskaidrojuma nozīmi, citi pielāgoti latviešu valodas fonētikas, morfoloģijas un leksikas sistēmai, citiem atrasts latvisks termins. Vienam mūzikas terminam mēdz būt vairākas nozīmes, piem., aranžējums (fr. *arranger* ‘nokārtot, sakārtot’): 1) skaņdarba pārlikums citam instrumentam, citam izpildītāju sastāvam; 2) mūzikas sacerējuma atvieglots izklāsts; 3) dzezā – dažāda veida izmaiņas (harmonijā, faktūrā).

Mūzikas terminoloģija latviešu valodā turpina attīstīties, tā ir dzīva, tāpat kā mūziķu aprindās lietotā valoda jeb slengs. Šāds slengs ir radies dažādu iemeslu dēļ: lai veidotu savu identitāti, piederību grupai; lai saīsinātu garu terminu lietojumu; lai radītu brīvāku atmosfēru. Pētījumā ir aplūkots dažādu profesionālās mūzikas pārstāvju valodas lietojums – gan orķestru mūziķu, gan koristu, gan diriģentu slengs. Kopumā tika aptaujāti 38 mūziķi. Secināts, ka slenga lietojums šajās mūziķu aprindās ir līdzīgs. Slenga piemēri: diriģēt – *airēt*; skatuve – *bīne*; metāla pūšamie instrumenti – *bleķi*; simfoniskais orķestris – *simfīķis* u. c.